

Täysistunto

Tiistai 13.10.2015 klo 14.00—17.26

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta annetun lain ja rikoslain 2 a luvun muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Hallituksen esitys HE 62/2015 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

17.05 Oikeus- ja työministeri Jari Lindström: Arvoisa puhemies! Tässä on siis kyse sakon muuntorangaistus uudistuksesta ja sitä koskevien säännösten kumoamisesta.

Kesäkuussa 2015 vahvistettu sakon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskeva lainsäädäntö ehdotetaan tässä esityksessä peruutettavaksi. Ehdotus uudistuksen peruuttamisesta ja lakien kumoamisesta johtuu ensi sijassa taloudellisista syistä. Uudistusta on myös arvosteltu eikä sitä ole pidetty korkeisiin kustannuksiinsa nähden riittävän vaikuttavana.

Viime kevään kehyspäätöksessä muutoksen toteuttamiseen osoitettiin oikeusministeriölle ja sisäministeriölle yhteensä 12,4 miljoonan euron määräraha. Valtion heikon taloudellisen tilanteen vuoksi määräraha on nyt poistettu julkisen talouden suunnitelmasta 2016—2019. Uudistusta ei voida toteuttaa ilman siihen osoitettua määrärahaa.

Sakon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskeva uusi lainsäädäntö ei ole vielä voimassa. Sen oli määrä tulla voimaan samanaikaisesti kuin sakon ja rikesakon määräämisestä annettu laki. Voimaantulosta säädetään erikseen lailla, ja se riippuu oikeus- ja poliisihallinnon tietojärjestelmien valmistumisesta.

Nyt kumottavaksi ehdotetun lainmuutoksen mukaan poliisin tulisi ohjata sakkorikos käräjäoikeuden käsiteltäväksi silloin, kun toistuvasti sakkoja saaneen henkilön voidaan katsoa osoittavan piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Piittaamattomuuden arviointi perustuu aikaisempien rikosten toistuvuuteen ja samankaltaisuuteen. Jos henkilölle on vuoden sisällä määrätty vähintään kolme sakkorangaistusta samankaltaisista rikoksista, uusi rikkomus käsiteltäisiin tuomioistuimessa. Käräjäoikeus voisi muuntaa sakon vankeudeksi, jos sakkoa ei saada perityksi. Tuomioistuinten määräämät sakot ovat muunnettavissa vankeudeksi, mutta poliisin määräämät sakot eivät.

Hallituksen esityksessä painotetaan, että uudistuksen kumoamisesta huolimatta mahdollisuus määrätä sakon muuntorangaistus on tälläkin hetkellä olemassa. Pelkästään sakon muuntorangaistusta suorittavia on noin 50 vankia päivittäin. Lisäksi osalla vankeusran-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2015 vp

gaistusta suorittavista on suoritettavanaan myös sakon muuntorangaistus. Poliisi voi jo nykyisten säännösten mukaan saattaa asian käsiteltäväksi tuomioistuimessa rangaistusmääräysmenettelyn sijasta. Näin menetellään toistuvasti esimerkiksi näpistysrikoksiin syyllistyneiden tapauksissa.

Poliisin sakotusohjetta on tältä osin nimenomaisesti täsmennetty. Lisäksi asianomistaja voi kieltäytyä asian käsittelemisestä rangaistusmääräysmenettelyssä ja saada näin asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Muuntorangaistusjärjestelmän kalleuden johdosta tavoitteena on nykyisessä tiukassa taloudellisessa tilanteessa panostaa ennen kaikkea ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin sekä rikosentorjunnan keinoin että kehittämällä yhteiskunnan tukipalveluita.

Oikeusministeriössä on selvitetty myös erilaisia vaihtoehtoja vankilassa täytäntöön pantavalle muuntorangaistukselle. Rikosseuraamuslaitoksessa on käynnistetty kokeilu, jossa sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja sijoitetaan päihdekuntoutuslaitokseen tai tuetun asumisen palveluihin rangaistuksen suorittamisen aikana. Toimintamallista on saatu positiivista palautetta. Myös muuntorangaistusmenettelyn yksinkertaistamista selvitetään eduskunnan maaliskuussa 2015 antaman lausuman mukaisesti. — Kiitos.

17.09 Kari Kulmala ps: Arvoisa puhemies! Kuten oikeusministeri Lindström juuri äsken kertoi, nykyisin tuomioistuinten määräämät sakot ovat muunnettavissa vankeudeksi mutta poliisin määräämät sakot eivät. Poliisin ja syyttäjälaitoksen arvioiden mukaan tällaisia lainkäskyistä ja kielloista piittaamattomia rikosentekijöitä on vuosittain noin 25 000. Teot ovat useimmiten näpistyksiä tai niiden yrityksiä, lieviä petoksia sekä kulkuneuvon kuljettamista oikeudetta tai muita liikenneriikkomuksia. Sitä, että poliisin määräämiä sakkoja ei ole voinut muuntaa vankeudeksi, on yleisesti pidetty oikeustajun vastaisena, koska sakonsa maksamatta jättänyt voi jäädä käytännössä vaille rangaistusta. Tämä on ollut selvä epäkohta jo vuodesta 2008. Tässä on ollut vaarana myös se, että mikään ei katkaise henkilön rikoskierrettä. Pidän tätäkin seikkaa varsin merkityksellisenä. Muuntorangaistus on mahdollista määrätä tällä hetkellä sakoista, jotka tuomioistuin on tuominnut. Pelkästään näitä sakon muuntorangaistuksia suorittavia on päivittäin noin 50, kuten oikeusministeri juuri äsken kertoi. Myös osalla vankeusrangaistusta suorittavista on suoritettavanaan sakon muuntorangaistus, nämä rikokset kun kasaantuvat usein samoille henkilöille. Poliisin uuden, vuoden 2014 sakotusohjeen mukaan tuomioistuimen käsiteltäväksi viedään sakkorikokset niissä tilanteissa, joissa kysymyksessä on toistuvasti samanlaisiin rikoksiin syylistynyt henkilö. Tämän lisäksi asianomistajalla, esimerkiksi kauppiaalla, on mahdollisuus olla hyväksymättä rangaistusmääräysmenettelyn käyttöä ja saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Näin myös eräät asianomistajat automaattisesti tekevät, ja käytäntö on mielestäni hyvä. Käytännön laajenemista voisi jopa suositella enemmänkin, vaikka se virkakoneistoa ja poliisia työllistääkin. Tällöin ainakin asianomistajan tunne oikeuden saamisesta paranisi.

Eduskunnassa käsitellään nyt lakiesitystä, joka lisäisi sakon muuntorangaistusta suorittavien vankien määrää selvästi. Tähän meillä ei valitettavasti ole varaa, ellei toisesta päästä vapauteta vankeja. Yksi vanki maksaa yhteiskunnalle noin 200 euroa vuorokaudessa ja 73 000 euroa vuodessa. Valvottu koevapaus on käytössä, mutta mielestäni se on vain keinotekoinen keino säästää rahaa ja avovankilaan pääsevien vankien pääsyvaatimukset ovat jo nykyisellään pelottavan alhaalla. Vuonna 2014 valvottuun koevapauteen sijoitettiin 615

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2015 vp

vankia. Valvottua koevapautta ei voida siten mielestäni enää lisätä, koska se vaarantaa jo nyt yhteiskuntamme turvallisuuden.

Arvoisa puhemies! 1.7.2015 Suomessa oli vankeja Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan 3 007. Heistä ulkomaalaisia oli yhteensä 481 eli noin 16 prosenttia. Kansainvälisyminen näkyy siten ulkomaalaisten vankien kansallisuuksien lisääntymisenä vankiloissa. Tällä hetkellä kansalaisuuksia on noin 60. Ulkomaalaisista vangeista suurimmat ryhmät ovat virolaiset, 25 prosenttia, venäläiset, noin 7,6 prosenttia, irakilaiset, noin 7,2 prosenttia, ja liettualaiset, noin 6,5 prosenttia, sekä romanialaiset ja somalit 4,7 prosentin osuudella. Suurimpina päärikosryhminä ja pääsyytteinä ovat huumausainerikokset noin 50 prosentin ja varkausrikokset noin 16 prosentin osuudella. Myös henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset sekä siveellisyysrikokset näyttäytyvät noin 10 prosentin osuudella.

Arvoisa puhemies! Ulkomaalaislain mukaan ulkomaalainen vanki voidaan tietyin edellytyksin karkottaa omaan maahan suorittamaan vankeusrangaistustaan. Suosittelen lämpimästi ulkomaalaisten palauttamista turvallisiin kotimaihin — ja nimenomaan suorittamaan vankeusrangaistusta — enkä karkotusta vasta rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Tällä toimella säästäisimme jokaisesta vangista 73 000 euroa joka vuosi. Se olisi 100 karkotetusta vangista jo varsin paljon rahaa.

17.14 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Vuonna 2008 eduskunta poisti sakon muunnon. Olin itse sitä silloin hyväksymässä, ja nostan käden ylös: se oli virhe. Sen myötä näpistykset lisääntyivät merkittäväällä tavalla. Meillä on tällä hetkellä toistuvia näpistelijoitä noin 25 000, jotka siis kerta toisensa jälkeen varastavat kaupasta, jättävät ostoksensa maksamatta. Tämä aiheuttaa meidän kaupalle noin 400 miljoonan laskun, on puhuttu jopa 500 miljoonan euron laskusta. Se tarkoittaa 80:tä euroa jokaista suomalaista kohden vauvasta vaariin, eli jokainen suomalainen maksaa näpistelijöiden kolttosia tällä hetkellä 80 euroa vuodessa.

Nyt tämän sakonmuuntopalautuksen — joka ei siis olisi ollut se ihanteellinen vanhan ajan kunnon sakon muunto vaan tällainen hieman kevennetty malli siitä — vaikutukset olisivat olleet 12,4 miljoonaa. Jos sitä vertaa nyt siihen, mitä kauppa menettää, niin se on tietysti jossain määrin sen tuntuinen ajatus, että tässä nyt otetaan käsi pois omasta taskustamme ja laitetaan se jälleen sinne kaupan taskuun. Ymmärrän sen, että kauppa, kauppiaat, yrittäjät ovat tästä tuhtuneita, että meillä toistamiseen voi viedä tavaraa kaupasta, näpistää, ja se, että niistä joutuisi vastuuseen, on kovin pitkän tien takana.

Pidän myönteisenä sitä, että oikeusministeri Lindström on kuitenkin käynnistänyt toimenpiteitä sen eteen, että kaikki joutuisivat vastuuseen omista rikoksistaan, ja poliisin sarkotusohjetta on täsmennetty, mutta toivon, että edelleen edetään määrätietoisesti siihen suuntaan, että jokainen rikoksentekijä saa tässä maassa jonkin rangaistuksen.

17.16 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Ihmettelen kyllä tätä hallituksen poukkoilevaa politiikkaa tässä oikeuspolitiikassa ja sitä, että hallitus jo nyt esittää kesäkuussa 2015 vahvistetun sakon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskevan lakimuutoksen peruuttamista. Lainsäädännön ennakoitavuuden kannalta on mielestäni ongelmallista, että hallitus roiskii sinne ja tänne ja nyt yhtäkkiä ilmoittaa peruuttavansa jo valmistellun lain.

Myös minulla itselläni on tämän sakon muunnon osalta pitkä historia. Olen itse niitä sakkoja muunnellut käräjäoikeudessa, osallistunut tähän vuoden 2008 valmisteluun, sa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2015 vp

moin kuin viime vaalien alla käytyyn valmisteluun, ja voin sanoa kyllä tästä, että tätä esityksen peruuttamista on perusteltu ja ministerikin tässä edellä perusteli taloudellisilla syillä, mutta nämä lain kustannusvaikutukset olivat kyllä hyvin tiedossa jo lakia viime kaudella valmisteltaessa. Yllätyksenä ne eivät tulleet.

Joulukuussa 2014 meidän paikallinen aviisimme uutisoi "Piittaamattomuudelle loppusakon muunto vankeudeksi jälleen mahdolliseksi". No, tämä ilo jäi kyllä aika lyhytaikaiseksi, ja nyt Kaupan liitto ilmoittikin, että on tyrmistynyt tämän muuntorangaistuksen palauttamisen perumisesta. Myös sitä pidän erikoisena, että kokoomus nimenomaisesti ajoi tätä uudistusta viime kaudella kuin käärmettä pyssyyn ja nyt ääni kellossa on muuttunut. Lakia pidetään byrokraattisena ja monimutkaisena, ja samaan aikaan, kun laki hallituksen toimesta haudataan, kokoomuslainen lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvanen, vaatii täällä eduskunnassa toimia korvaavien toimenpiteiden valmistelemiseksi, ei tässä tämän illan istunnossa, mutta aikaisemmassa, viime viikon istunnossa. (Timo Heinonen: Hyvä, että vaatii!)

17.18 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Yhdyn kyllä edustaja Ojala-Niemelän huoleen siitä, että tässä nyt aika lailla tehdään veivausta lainsäädännön ympärillä — laki ei ole ehtinyt vielä astua voimaan, kun ollaan jo sitä muuttamassa.

Kyllä on olemassa tämä huoli, joka täällä on noussut näissä puheenvuoroissa: jos on henkilö, joka osoittaa ihan täydellistä piittaamattomuutta lakia kohtaan eikä sitten maksa näitä sakkoja, niin millä tavalla hänen käytökseensä voidaan puuttua? Jossain näin sellais-takin, että sanottiin, että nythän tässä niin sanotut juoksukaljat tulevat ikään kuin jollakin tavalla hyväksytyiksi. Elikkä kun siihen ei puututa, niin varmasti tämäntyyppiset ikävät ilmiöt lähtevät sitten lisääntymään.

Kun tästä muuntorangaistuksen perumisesta vuodelta 2008 eduskunnan päätökseen viitattiin, niin kuitenkin silloinkin eduskunta ponnessaan edellytti, että rangaistusmääräysmenettelyn käyttö rajataan pois tilanteista, joissa tekijä on menettelyllään osoittanut piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Kyllä tämä huoli koko ajan on ollut siitä, että jos ei millään tavalla näihin tilanteisiin puututa, niin näin ei voida lainsäätäjänä menetellä.

Mielestäni olisi äärimmäisen tärkeää, että tämä uudistus, joka viime kaudella saatiin aikaiseksi ja jota silloin keuhuttiin ja josta sanottiin, että tämä on nyt oikea suunta, todellakin olisi järkevää pitää voimassa ja antaa sen mennä lainsäädännössä eteenpäin.

Täällä tuli näitä lukuja esille. 400 miljoonaa kaupalta, tai sitten 12,4 miljoonaa laitettaisiin viime kaudella tehdyn lainsäädännön voimaan saattamiseen. Onhan se aivan varmaa, että uudistus varmasti maksaa jonkun verran, mutta minun mielestäni olisi tärkeää, että kannustetaan lailliseen, kunnialliseen elämäntapaan. Kyllä näidenkin arvojen ylläpitämisellä aina jonkunmoinen hintansa on.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Keskustelu asiasta on päättynyt, ellei ministeri halua puheenvuoroa. — Ministeri, olkaa hyvä, paikalta 1 minuutti.

17.20 Oikeus- ja työministeri Jari Lindström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Otan tämän kritiikin vastaan ja tunnustan täysin sen, että ei tätä voi kauheasti perustella muulla kuin sillä taloudella. Sehän on suoraan näin myönnettävä, koska nythän tässä annetaan semmoinen signaali, että tästä ei seuraa mitään. Sen takia täytyy nyt ihan oikeasti sitten miettiä, mitä muita keinoja meillä on puuttua tähän, ja ensi tilassa, kun sitten tämä ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 49/2015 vp

lous toivottavasti tässä tulee jonkunlaiseen tasapainoon, palataan tähän keskusteluun, ja toivottavasti sitten tämä muuttuu. Olen itsekin sitä mieltä, että rikoksista pitää aina seurata joku rangaistus, ja en missään nimessä puolusta sellaista menettelyä, että tämä on tällä kuitattu.

Tämä oli tämmöinen esitys tällä kertaa, ja seison tämän takana, vaikken siitä pidäkään.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.